

СКУЛПТУРА

МИЈО МИЈУШКОВИЋ

ПРИЧА О ДОБРОМ ВОЛШЕБНИКУ

Срели смо се на изложби „Записи у камену“ посвећеној Милутину Миланковићу чије га дело је инспирисало, видели аутентична врата са научникове родне куће која је Мијо донео из Даља и дивили се камену који говори универзалним језиком, ма где му била постојбина

Радмила ГРБОВИЋ
Снимио Жељко СИНОБАД

Y Национално галерији, што улицу Доситејеву чини посебном, настаниле су се Мијушковићеве скулптуре и током целог маја, уз мирис процвалах липа у ваздуху, пружале љубитељима уметности непоновљив ужитак.

Човек не мора бити ни познавалац, па чак ни љубитељ скулптуре, да би међу овим експонатима осетио невероватан мир, додирну лепоту и дах вечности. Њихов аутор Мијо Мијушковић је занимљив и необичан човек. Радознао, талентован, неуморан и предан свом чудесном послу већ деценијама. Неко ко је „у сваком сировом примерку стене видео оно што други ни маштом нису могли да дочарају“.

Рођен је у Никшићу, а четрдесет година био је метеоролог и то дружење са муњама и громовима као да је подстакло искру у камену. Природа са својим ћудима га је заувек узела под своје и научила да гледа, прати, истражује и сарађује с њом, уз много поштовања и уважавања. Природа га разуме, али људи то краткад заиста нису умели нити можда хтели, па своје ране овај осетљиви уметник не показује колико би то неко други чинио. Дубоко пати за скулптурама које су му уништавали туђа бахатост и неукошт. Но, некако је свему доскочно виталношћу ствараоца и непокором духа. Одметнуо се подно суторманских врлети и тамо настанио правећи нова дела и створивши читав један музеј под ведрим небом.

У Београду је важним поводом, а „Записи у камену“, како је насловио изложбу посвећену Милутину Миланковићу, заиста су импресивни. Како се уопште родила та оданост?

- Управо моја метеорологија ме је повезала са Миланковићем, који је, између остalog, и утемељивач модерне климатологије. Након увида у његов рад, почeo сам на стијенама да тражим трагове промјена које су се дешавале кроз проток времена и доводио их у везу са Миланковићевим циклусима. Наилазио сам на невјероват-

не „записе“, биљеге и цртеже. Онда сам тaj оригинални знак остављао, а остатак стијене обрађивао у скулптуру. На овај начин урадио сам више скулптура и једну нешто већих димензија на којој се јасно уочавају ови Миланковићеви цртежи. Разумљиво је да сам пожелio да видим и амбијент у којем је тaj велики научник стварао и из тог разлога отишао сам 1993. године у Даљ. У несрећна времена. Нашао сам само ова врата и двије столице. Кућа је имала бурну историју и била сасвим руинирана, један бескрајно тужан призор, јер је у последњем рату била и магацин за гориво и оружје. На граници су ме страни војници пустили, јер су видјели да у комбју преносим некакву старудију и помислили како сам нека убога сиротиња. Тада сам донио и два-три камена из Миланковићевог завичаја - прича скулптор.

То су несумњиво драгоценi експонати, а били су изложени још 1997. на Калемегдану, кад је Мијушковић први пут првично омаж Миланковићу. Један од аутора текста за каталог др Владо Милићевић том приликом је написао: „Ово су врата кроз која је Миланковић улазио у свет науке.“ Иначе, кућа Миланковићевих била је најстарија у Даљу и околини и потицала из средине 18. века. Обновљена је сасвим 2009. године. Ова потоња изложба, коју чини тридесетак експоната, поново је посвећена Миланковићу, једном од најцитиранијих научника свих времена у свету.

Камен који говори

Мијушковић своје скулптуре такође смешта у одређене циклусе, увек инспириран нечим посебним. Као, на пример, док је посматрао чудесни кров на цркви свете Петке код Сутомора која потиче из 13. века, а који је опстао упркос протоку времена, схватио је да је сачињен од врло необичног камена:

- Тај камен се састоји од двије врсте различите тврдоће, тачније један је трећег, а

Тешко је описивати скулптуре, као и слике. Тешко, јер оне понекад и не траже речи, него је довољан поглед посматрача и оно што тaj посматрач осети.

А Мијушковићеве скулптуре су баш такве. Има у њима драмског набоја, али и чисте лирике. Највише емоције и лепоте. И боје и склада, а нарочито јединства супротности. Нечег исконског и свевременог

други осмог степена тврдоће и то се у неком периоду спојило под утицајем ко зна каквих промјена и збивања у природи - прецизира Мијо. (Претходно нам је објаснило да у природи постоји десет степена тврдоће камена и да је најтврђи десети - дијамант.) - Како сам пратио Миланковићева истраживања, тражио сам космичке трагове и забиљешке у том камењу и баш на овом брду и код ове цркве, условно речено, одлучио да циклус назовем по његовом имениу. Иначе ми се догоди да осјетим како камен који на први поглед дјелује сасвим обично има нешто у себи, неке унутрашње знаке. Распорим га дијамантом и по средини нађем те космичке трагове које остављам као природне, а преостале делове обрадим савршено, филигрански...

Тешко је описивати скулптуре, као и слике. Тешко, јер оне понекад и не траже речи, него је довољан поглед посматрача и оно што тaj посматрач осети. А Мијуш-

Безимене скулптуре говоре универзалним језиком

ковићеве скулптуре су баш такве. Има у њима, драмског набоја, али и чисте лирике. Највише емоције и лепоте. И боје и склада, а посебно јединства супротности. Нечег исконског и свевременог, чак и ако занемаримо чињеницу да у њима оставља природни изворни траг прапочетка. Поједностављено речено, овај уметник део природног изгледа камена остави с разлогом, који је и захвалност природи и документ о њеном дејању, а онда размахне свој таленат и уобличи композицију, тако да ни природа не би имала ништа против. Иде јој наручку, а то мало ко уме. И може.

Решења за памћење

Понекад, вели, крене с одређеном идејом, а каткад се у раду она наметне. Камен је и ћудљив и непредвидив материјал, па уме и да прсне, раздвоји се, запрети распадањем. Са таквим Мијо излази на крај. Нађе решење за памћење. Најдуже је радио једну што има и кремен камен у саставу и што се два пута ломила током обраде, па је у једном тренутку умalo није бацио. Онда ју је преправио, а у средини изникла чуваркућа, донедавно је живела на скулптури, а сада је тек икебана.

Скулптура настала од метеорита

Други су написали

„Мијушковић је дубински обдарени вајар: својом племеништву и визионарским очима, вајарски видовитим духом, истраживачким рукама, одгајитељицама мноштва вајарских облика, и даровитим откривањем и компоновањем својих визија из камена...”, написао је театролог, драматург и редитељ др Миленко Мисаиловић

А камења одасвуд. Колико различитих степена тврдоће, још најмање двапут толико боја и нијанси, величина и текстура.

- Овај зелени метеорит нашао сам између Бечића и Будве. Забио се у земљу оног тренутка кад је пао, ко зна када. Нашао сам га поред пута. Случај је хтио да међу десетином баш њега одаберем за скулптуру, а један Рус који је радио на гасоводу у Турској навратио једанпут и узе парче, те су Руси утврдили да је заиста ријеч о метеориту - прича Мијо. -

Овај метеорит је осми степен тврдоће, а и код њега природа оставља траг, као што га увијек оставља на камену.

А скулптура прекрасна, из сваког угла другачија, обрађена и глатка као стакло, а на њој један отвор, аутентичан, остављен као белег природе. Ту су дела настала од камена испод Острога, из греда међу којима је Живко Николић снимao „Јовану Лукину“, из долине Таре, са Дурмитора, из Лепенског вира, са Атоса, из Луксора (Долине фараона)... и ко зна све одакле, а сваки има и причу, и душу.

Плени лепотом и камени крст готово идентичан са оним са црногорске заставе са Вучјег Дола, а на површини, сасвим дру-

ге текстуре укомпонована фигура коња као сачувене слике Петра Лубарде. Нашу асоцијацију потврђује аутор и онда схватите да у његовој галерији ништа није случајно. Има ту и ахата, и калцидона, гранита, жада, кремена, малахита, мермера и опсидијана (вулканско стакло) и сви су једнако лепи. Не зна се шта је привлачније, да ли камене лутке (а својевремено је начинио читаву серију), скулптуре које представљају животиње или оне треће пуне историје, али и географије, и суштине човековог трајања. Једна скулптура из циклуса „Црне планине“ отиша је у руке као европска награда за књижевност, потоњем нобеловцу Томасу Транстремеру из Шведске, који је написао истоимену песму инспирисану Црном Гором.

Годинама су Мијушковићеве камене лутке додељиване као награде за наша и светска дечја позоришта на фестивалима у Суботици. Зато га је недавно овај град поводом јубилеја Међународни фестивал позоришта за децу 1994-2013, обележен и као „Мијових 20 фестивала“ наградио, али уметник је одлучио да своју награду остави Суботици, иако се веома обрадовао том признању.

Не заборавимо ни Мијушковићеве скулптуре у дрвету и комбинацији ова два најприроднија и најизврнија материјала - дрвета и камена. То су уметникови најоданији савезници у заједничком послу с природом.

Из овог уметника, самотњака и посвећеника, готово је педесет самосталних изложби од Црне Горе и градова бивше Југославије до Рима, Париза, Нице и Кана... сијасет награда, али и поређења у неким деловима са највећима у свету скулптуре, попут Габоа, Бранкушија или Мура.

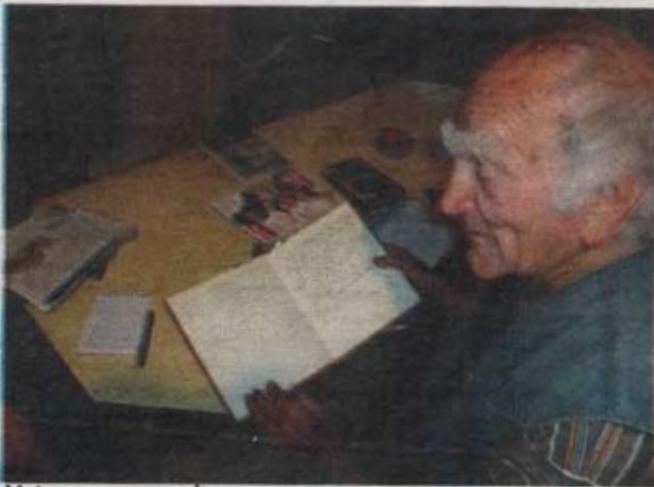
Колико је човек који за себе каже да има „само једно правило, а то је да нема никаквог правила“ цењен у свету уметности, говоре поруке исписане у књигама утисака, али и на необичним местима или урезане на чудесним страницама липовог дрвета, деловима улишта, које су претходно обрадиле пчеле. Поруке светских и наших песника: Десанке Максимовић, Васка Попе, Бране Петровића, Либере Марконија, Владе Булатовића Виба... а посебно су упечатљиве речи непоновљивог Зуке Чумхура који је записао на парчету јеле: „Задовољство је бити пријатељ са човјеком у поодмаклим годинама који има бркове Краљевића Марка, а душу као дијете од десет годиница. То дијете сиједи већа, бујне маште, златних руку зове се Мијо, мајstor Мијо, велико срце Мијо, људина Мијо, добри волшебник Мијо.“

OMAZ vajara Mija Mijuškovića slavnom naučniku Milutinu Milankoviću

Mistični jezik kamena

Bar - Slavni crnogorski vajar **Mijo Mijušković**, dobitnik Trinaestojulske nagrade za likovnu umjetnost 1992, predstavio je nedavno svoja djela u Beogradu na reprezentativnoj izložbi "Zapis u kamenu" koju je u nacionalnoj galeriji Beograd organizovalo *Udruženje Milutin Milanković*. Mijušković je ovom postavkom na svoj način pripredio omaž srpskom akademiku, naučniku svjetskog glasa **Milutinu Milankoviću**, utemeljivaču moderne klimatologije, tvorcu teorije o ciklusima, u nauci nazvanim Milankovićevi ciklusi. Beogradskoj publici je na uvidu bilo preko stotinu Mijuškovićevih radova-skulptura manjeg formata nastalih u proteklih nekoliko godina.

- Upravo me je moja meteorologija povezala sa Mil-

Vajar u svom ateljeu

kovićem. Nakon grubog uvida u Milankovićevo djelo, počeo sam da tražim na stijenama i u njihovoj unutrašnjosti tragove

promjena koje su se dešavale kroz protok vremena i dovodim ih u vezu sa Milankovićevim ciklusima. Nailazio sam na stijenama nevjerojatne zapise, biljege, crteže. Pri tom sam taj originalni znak ostavljao, a ostatak stijene obradivao u skulpturu – priča Mijušković o svojoj motivaciji.

U luksuznoj monografiji koja prati izložbu, likovni estetičar **Sreto Bošnjak** je zapisao da je jezik kamena u Mijovoj interpretaciji „suverena činjenica jednog otvorenog procesa kojim se materija potvrđuje kao čista psihološka činjenica“.

- Bezmalо sve Mijove skulpture u suštini su apstraktne formalne kategorije u vlasti jedne jedine ideje i jednog htijenja – kako da se otkrije mistična, paganska metafi-

zička dimenzija jedne od najtrajnih materija svijeta – kamena, ocijenio je Bošnjak.

Izložbu je otvorio srpski akademik **Sreten Petrović**, vajar i dugogodišnji šef katedre za estetiku beogradskog Filozofskog fakulteta. Mijušković je inače veliki poštovatelj Milankovićevog djela, priznatog u svjetskim okvirima, pa je tako uspio i da 1993. godine sa njegove rodne kuće u Dalju, koja je potpuno urušena, sačuva ulazna vrata!

- Otišao sam tamo u ta nesrečna vremena, zatekao od kuće samo ulazna vrata i dvije stolice. Bio je to beskrljivo tužan prizor, jer je u tom ratu ta kuća bila i magacin za gorivo i oružje. Ta sam vrata kasnije poklonio zadužbini, zajedno sa jednom mojom skulpturom od kamena koji je nadena kod crkve Svetе Petke u Sutomoru – kaže Mijušković.

Cuveni vajar koji živi i stvara u Sutomoru, nedavno je dobio još jedno priznanje svoje djelo. Grad Subotica nagradio ga je plaketom za, kako piše u obrazloženju, izuzetan doprinos internacionalnom festivalu dječjeg teatra u ovom gradu, čiji je inače zaštitni znak Mijova skulptura *Mali princ*.

Mijo je u Beogradu izložio skulpture radene u kamenu koji je nalazio ili dobijao sa najrazličitijih lokacija - Himalaja, Kamčatke, iz Doline kraljeva u Egiptu, Hilandara, Indije, pa čak i od meteora!

R.P.

Мислилац над каменом

Мијо Мијушковић није само истраживач и откривачки вајар из живота камена, он је и плодотворни мислилац, над чудесно-изворном употребом камена

Миленко Мисаиловић

Кад се посматрају примери камених скулптура Мије Мијушковића (посвећених великом научнику Милутину Миланковићу на изложби у Националној галерији у Београду, отворена 13.маја 2013), тешко је одолевати исконским дубинама многих камених облика из којих извorno настају Мијушковићеве визионарски откриване, одабране и преображене камене скулптуре, као нови животни облици његовог „каменог света” – који постаје стваралачки обликован, нови, други свет праисконски старог „каменог света”.

С обзиром на ову узбудљиву изложбу скулптура која гледаоцима отвара нови свет облика из живота камена, треба одмах истаћи да је Мијушковић сваки облик камена – загонетка, као дубински срећена сложеност, која садржи своју структуру и превазилази је својом обликованим одређеношћу.

Зато је ова изложба антологија искусног „чињања” и откривања узбудљивог и зналачког преображавања стваралачких и страсних понирања у чудесне утробе многобројних врста камена. Стваралац је својим вајарским умећем, одавно почeo да отвара непознате светове из живота несхватаљиво загонетног камења: слично духовно узбуђење доживљавало се и на његовој изложби у Београду (у јулу 2008), у маштовито оживотвorenom свету дечјих камених лутки (тј. лутки из камена и над каменом), јер све што је исконског порекла (као, на пример, и лутке) има извесне везе са каменом.

Мијушковић није само истраживачки и откривачки вајар из живота камена, он је и плодотворни мислилац, над чудесно изворном утробом камена, коју он својим вајарским искусним чулом осветљава да из ње визионарски компонује своје инспиративно животне облике – најчешће

свељудске, животињске или маштовито доживљене праисконске сугестивне облике – који су општеживотни.

Камен је за овог уметника и његово скулпторско стварање – неисцрпно садржајан: као извориште вајарског надахнућа и откривачког компоновања маштовитих праисконских животних облика: због свога праисконског постојања и трајности, чврстине и непролазности – камен симболизује вечно камено биће, без обзира на то што ваздух и вода све уништавају.

Према неким митовима и људи су настајали из камена, и камен је оличавао врховно божанство, а камење се схватало као „кости земље” које чувају снагу земље. И док се гробошћу камења извршавају и смртне казне каменовањем, дотле се тесаним – каменорезачки обрађеним каменом зидају божански храмови. Обрађени камен има велику улогу и у култу предака, у вези са онима који су преминули.

Све што постоји исказује себе, па и камен и разноврсно камење, кога треба познавати или бар осећати: вајар Мијо Мијушковић је искусни зналац и у тој области, јер је већ остварио разнолике своје светове из камена и његовог живота као, на пример, луткарски камени свет који истовремено симболизује и маштовито-исконски људски свет и могући визионарско-фантastični свет.

И битно је да је скулптор своје светове, страсно и успешно откривао, да би се његови „камени светови” континуирано и плодотворно укључивали у историјски старе, архетипске и дејствујуће „људске светове”.

Премда неки „људски светови” често делују – нељудски.

Зато његове изложбе света из живота инспиративног камена изазивају освештавање, а и буђење критичког мишљења у духу присутних гледалаца пред изложеним визуелним аргументима изложеног „света”.

То је врхунска стваралачка функција и ове друге откривалачки и подстицајно велике изложбе „каменог света” као достојне изложбе посвећене истакнутом научнику Милутину Миланковићу.

С обзиром на истраживачко-откривалачка достигнућа претходне изложбе „камених лутки” у Београду, треба истаћи да је и садашња београдска изложба Мијушковићевих остварења у камену – из живота изворног камења, задивљујућег вајарско-уметничког регистра по – дејству на проширивање и продубљавање савремено сужење људске свести.

Поменимо уступ, као пример, деловања само једног експоната на садашњој изложби: то је вајарски обликовани камен – метеорит који је пао с неба. И тај метеорит, стропоштавајући се с неба, могао је падајући стећи само своје „безличје”, међутим: вајар му је надахнуто вајарски и маштовито остварио целовито обличје: главу са тајанствено наговештеним очима са особеним грудима и загонетно драматичним трупом као да седи, али и са сугестивно повијеним, животно набреклим и заобљеним леђима, које делују фантично убедљиво и неодољиво.

Утисак је чудесно сугестиван – нарочито кад се метеорит гледа с леђа.

О вајарској успешности и изражајности, о проницљиво вајарским „откривалачким очима” и надахнуто-истраживачким рукама и о поменутом метеориту као загонетном вајарском бићу (у центру изложбе) могла би се написати и цела књига, али се опет не би могло рећи или исказати – све до краја.

И зато и овај краћи приказ вајарске изложбе, треба завршити макар и овако: Мијушковић није само истраживачки и надахнуто откривалачки вајар; он је и мислилац над каменом и над животом у камену: редак откриваљац над својим трагањима: зато су значајне и његове камене лутке откриване у животу камења јер имају душу, а његова праисконска људсколика вајарска оличена задивљујуће су компонована из елемената многих утроба безбројног камења од праисконских времена до истраживачких камених облика све до нашег доба.

Зато су ове истраживачки остваривање скулптуре, значајна допуна свести савремено будних људских духови осиромашених савремено једноставним непознавањем, потцењивањем или упрошћавањем.

Мијо Мијушковић је дубински обдарени вајар: својом племенитошћу и визионарским очима, вајарски видовитим духом, истраживачким рукама – одгајитељицама мноштва вајарских облика и даровитим отдавањем и компоновањем својих визија из камена.

Mijo Miјusković Milutinu Milankoviću

УДРУЖЕЊЕ МИЛУТИН МИЛАНКОВИЋ
И НАЦИОНАЛНА ГАЛЕРИЈА БЕОГРАД

ЗАПИСИ У КАМЕНУ

ИЗЛОЖБА СКУЛПТУРА ВАЈАРА
МИЈА МИЈУШКОВИЋА

(ГОСВЕЋЕНА СТВАРАЛАШТВУ
МИЛУТИНА МИЛАНКОВИЋА)

НАЦИОНАЛНА ГАЛЕРИЈА
БЕОГРАД – ДОСИТЕЈЕВА 1

13.05. до 31.05.

од 11:00 – 18:00 часова

Са шогдинка и вељавим
и председатели биоскопа чуда
предупредио да саки на изложбу
— замета бележак Мирјан
записи у камену посветио
бележаку Мирјану:
Мирјану Мирјану:
изложба је ~~издаштила~~^{издавала} ауторијална
ранијег руског кинематографа
Мирјане Каменке чиме Задар
а и са међународним кори су као
вестник — гост и са хеда:
у средњемејде је буска филма
Колевана с лета — Задар!

Београд
13. мај 2013

Она устроила скит на улице и
нашела для себя настоящую хижину
своим спасением стараясь уединиться
когда ее отсылали санаториях
САИХ! Продолжаю ее счастья и
наснба ~~happy~~ ее эмоции, но не
было освещен ~~соп~~ счастья ~~негатива~~.
Дорогим и землякам!

т.р. 13. V. 2013.

Лагерь Тбилиси

The organic quality of your work makes for
beautiful art. Thank you for putting it on
display.

-Abby Ispahani

Зарем Мир, потому что люблю
Лена Лекал

Kamen lija bijuskovica
je vrtača i života.
To sva ~~vremena~~ vremena i
sve prostore, sve mojih
autoren.

DUSKO KNEZAKIĆ
Pozivnik

Lepota

Obo je krajnjih
i jedinom gradiščem obice
tega. Neprilike do krajnjega
jabolka niti vseh.
Mojo je bavila jedna
benika zvezka. Zvezda my
je u množini bila
JPK DO KOBID

Mijo Mijošković, čovek Prinole,
nevjerovatni vojar, učinkujuće smisao
trgovina ~~pravosudje~~ promjena: meteori,
kamen ili gnez, vrata kuće Milutina
Milankovića...
Mučili su ponakad svete Šifre,
sad že tajnu — M. M. (skulptor) i
M. M. (naučnik): „nebeska mehanika”...

S poštovanjem,
Boro Orašković

16.5.2013

Želita sam je uznosića u
Hagano ce ga holje u y dygute
i presegavati u kultury
Samičicu naše Zemlje /
Želita u Blago*

Xbana!

K. Benemann

Benuo u le zebba kbis issi
ewwel, 24. ujeb 2012, għażżeu hajnej luu
m'wexx kien luu - m'aw

Dokument Jemt

Ciġi t-ix-xaqxa kien
meridhom, Ramu fuq i-dusi
u jaċċiha Ramu u din u vel-kok
Vajra

Dgħan il-hin
Eduardo

Cyprini ġa tħalli għadu
n-hobbi minnha duu ja għad-ding
n-qqiha luu is-sorġ

26.05
2012

Murah luu

Teoti, myzelenko letom učinila mala izložba -
započatáho, všeobecneho hľadania. Oňho vyučuje!

Mária Matušková,

Banská Bystrica,
1. 6. 2013

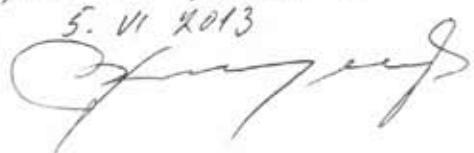
Kožliček obličí považuje kamenná
kožu ťaže i čonku!

J. M.

Izložba mi je fascinujúca. Odnesie neizmernomu
energijom kosmické suave. Rozgovor sa Mijoou
mi už je jasne veciu energijou posmatracujú.
Šťa reči? Genialno...

Vladimir Valterski

5. VI 2013

i príroda moží byť opomenutá topími rukami!

7. VI. 2013. J.S.

Обо је гајбинг узможда коју је
могао да приведи само гајбинг
изузетног савладавачког - ј
саставу са природним симболима
околи животворачких.

Лепоту најистине и чистоту животворачког
јасене врсте је мака откријете!

Хвала Вам!

Roger Zent, Prof.

08. 06. 2013

Савременако, уметник који отражавајује
друштву, који је басноне један уметник,
савремена уметност.

Здрава! Prof. Roger Zent

Мијо, други ми је да
поглавар ће и објасни већ
Брхунског сабору. Учини
свој ступаје и учествова
на сабору у Зубутелу.
Акој кореја смешт Мирко
Причесак
29.05.2013 Радим

Sculptures très originales, bonne continuation Радим

Невероватна предизвикот и способност за хапкање, који
обе живи и њева у славу Великог Јвераја. Отресен је и тешкотва
услуги у дрвету. Све говори о присуству живе способности душне.
Најлепше теке маснину! За вак вак чува
и никад не одузме ћеј вегетину
избор шиндринце!

Хематома Радимеши
Сингапур Академије СИИЗ за чин. и
консул.

31. мај 2013. вена Голубовић

Toliko lepte, mage, energije bokne
šao mi je da napustim galeriju,
Velicanstveno!

Bjeljina

Streljan - reljef

Čuveni - Švezick

Boje i ne onebe

Građevina i spomenik

08.06.2013

Bojan
Pegyi